

JAVNA NABAVA - ALAT ZA ZAŠTITU DOMAĆE OPERATIVE

Nepoštena konkurencija - najveća prepreka razvoju građevinskog sektora

PRIPREMILA:
Anđela Bogdan

Hrvatske građevinske tvrtke suočavaju se s izazovima u osiguravanju referenci i operative snage koje su potrebne za velike infrastrukturne projekte, dok strani ponuđači koriste propuste u regulativi i javnoj nabavi te nude umjetno niske cijene na štetu hrvatskoga gospodarstva i domaćih radnika.

Domaća građevinska industrija priprema se za veliki investicijski val u cestogradnju i obnovu željezničke infrastrukture, koji je kroz najave natječaja u Hrvatskoj procijenjen na 11,2 milijarde eura, uz velike najave iz Slovenije i drugih zemalja regije, no sve veći izazov domaćim tvrtkama za izgradnju dovoljno velike operative i kvalitetnih referenci za konkuriranje u velikim projektima čini nepoštena konkurencija iz trećih zemalja. To se ponajprije odnosi na tvrtke iz Turske i Kine koje koriste nedostatke domaće regulative, inspekcijskog nadzora i procesa javne nabave pa umjetno niskim cijenama dobivaju poslove na kojima grade svoju operativu i EU reference, ugrožavajući razvoj punog potencijala domaćeg sektora. To su poručili predstavnici HUP-Udruge poslodavaca graditeljstva i Sindikata graditeljstva Hrvatske.

Domaći građevinski sektor u proteklom je razdoblju rastao brže od EU-ova prosjeka. Porast realizacije po radnome mjestu u osam godina povećan je za 28 posto, od kraja 2019. do kraja prve polovine 2024. ukupna primanja zaposlenih u sektoru porasla su čak 55,3 posto ili gotovo 3,5 puta više od EU-ova prosjeka, a zaposlenost je porasla 24,5 posto, na više od 118.000 ukupno zaposlenih u sektoru. Istodobno je zaduženost višestruko smanjena (omjer neto duga i EBITDA-e pao je s 8,1x u 2019. na 2,6x u 2023.). Ti podaci pokazuju da građevinski sektor raste i da je stabilan, no zbog izostanka velikih infrastrukturnih projekata

u zemlji u posljednjih petnaestak godina te znatnog smanjenja sektora nakon financijske krize građevinska operativa i dalje nije na razini na kojoj je bila sredinom dvijetisućitih, a reference za velike projekte koje moraju imati tvrtke i inženjeri su pred istekom.

U HUP-Udrugi poslodavaca graditeljstva ističu da postoje znanje i potencijal za iskorak u velikim infrastrukturnim projektima, što bi domaći sektor znatno osnažilo i tehnološki i kadrovski i financijski te dodatno pojačalo doprinos građevinskog sektora ukupnome gospodarstvu Hrvatske. Pritom upozoravaju da im uz jaku EU-ovu konkurenciju s kojom se nose na tržištu sve veći izazov predstavlja nepoštena konkurencija iz trećih zemalja, najviše iz Turske i Kine, koja umjetno niskim cijenama cilja velike projekte, ali se javljaju i na natječaje sve nižih pragova vrijednosti, što posebno zabrinjava domaće tvrtke.

U tijeku je investicijski val u cestogradnji i obnovi željezničke infrastrukture

Predstavnici HUP Udruge poslodavaca graditeljstva

Nelojalna konkurencija iz trećih zemalja ima negativan utjecaj na domaću operativu

Protiv nepoštene konkurencije iz tih zemalja bore se diljem EU-a, i to ponajprije prilagođavajući regulativu i praksu javne nabave, isključujući ponuđače koji ne mogu dokazati poštivanje lokalnih propisa, posebno onih iz radnog prava, ali i reference i ostale elemente ponude koje jamče standard kvalitete, a za koje je neophodna prisutnost na tržištu. Veliki preokret u smjeru zaštite pravedne tržišne utakmice omogućila je i nedavna presuda Suda EU-a u predmetu C-652/22 | Kolin İnşaat Turizam Sanayi ve Ticaret koja nalaže da se gospodarski subjekti iz trećih zemalja koje nisu sklopile međunarodni sporazum u području javne nabave s EU-om ne mogu pozivati na jednako postupanje u projektima javne nabave u EU-ovim članicama.

Stručnjaci iz HUP-ove Udruge poslodavaca graditeljstva smatraju važnim i neophodnim uključiti se u procese najavljenih velikih natječaja za cestogradnju poput izgradnje dionica A1 Križišće – Žuta Lokva i A1 Zaton Doli – Dubrovnik te za projekte na željezničkoj mreži u Hrvatskoj, konkretno na nizinskoj pruzi Zagreb – Rijeka. Također smatraju da je potrebno i redefinirati mehanizam EU-a kao zaštitu

od subvencioniranih tvrtki iz trećih zemalja koji je na razini EU-a postavljen na nabave vrijednosti od 250 milijuna eura, dok bi za tzv. male članice ta granica trebala biti spuštena na 50 milijuna eura, za što se zalažu Hrvatska i Slovenija.

Veljko Nižetić, član Izvršnog odbora HUP-Udruge poslodavaca graditeljstva, istaknuo je da veliki infrastrukturni projekti imaju velik pozitivan utjecaj na gospodarstvo, jer njihova provedba potiče angažman domaćih dobavljača, proizvođača opreme i inženjera, omogućuje ulaganje u domaću građevinsku operativu te doprinosi stvaranju vrijednih referenci za domaće tvrtke. Također je istaknuo kako prepuštanje tih projekata nepoštenoj konkurenciji, koja dovodi vlastitu operativu i radnu snagu, smanjuje pozitivan učinak investicija na domaće gospodarstvo. Time se ograničava razvoj domaćih tvrtki, koje bez znatnih referenci i operative ostaju usmjerene na manje lokalne projekte bez izvoznog potencijala.

Stručnjaci iz HUP-Udruge poslodavaca graditeljstva istaknuli su da velike razlike u ponudama koje na javnim natječajima nude tvrtke iz Turske i Kine

moгу nastati jedino na zaobilaženju domaće regulative i standarda, najvećim dijelom na nepridržavanju kolektivnih ugovora, ili pak na temelju znatnih subvencija iz matičnih zemalja. Kao primjer naveli su umjetno niske ponude kineskih tvrtki na natječaju u cestogradnji na dionici Staro Petrovo Selo – Požega te na dionici Vučevica kod Splita. Riječ je o projektu "Spojna cesta čvorište Vučevica na A1 - čvorište na DC8 (bez čvorišta na DC8), od Kaštela do sjevernog portala tunela Kozjak, uključujući tunel".

Iz Sindikata graditeljstva Hrvatske (SGH) upozoravaju da imaju jako loša iskustva s nekim tvrtkama iz trećih zemalja angažiranim na projektima u Hrvatskoj, naprimjer, s turskom građevinskom tvrtkom *Cengiz* i njezinim podizvođačima, po pitanju praćenja primjene granskoga kolektivnog ugovora u području plaća. Naime, navedene tvrtke ne samo da odbijaju dati podatke o bruto plaćama u postupcima provjera koje provodi SGH, nego zabranjuju radnicima sindikalno učlanjivanje i organiziranje. S druge strane, za neke druge tvrtke iz trećih zemalja koje su dostavljale podatke SGH ne može potvrditi njihovu vjerodostojnost jer ih nije mogao provjeriti s radnicima.

Jasenka Vukšić, predsjednica Sindikata graditeljstva Hrvatske, rekla je da, iako zakonodavni okvir omogućuje inspekciju rada i poreznoj upravi nadzor obračuna i isplata plaća ugovorenih kolektivnim ugovorom s proširenom primjenom na cijeli građevinski sektor, u praksi taj sustav nadzora ne funkcionira. Istaknula je da postoje saznanja kako se na gradilištima tvrtki iz trećih zemalja, ali i nekih nepoštenih domaćih tvrtki, radnicima isplaćuju znatno niža primanja od minimalno ugovorenih prema složenosti posla. Dodatno, dio bruto plaća kompenzira se neoporezivim primanjima, što negativno utječe na buduće mirovine tih radnika. Istaknula je potrebu za uvođenjem učinkovitijih načina provjere poštivanja kolektivnih ugovora na gradilištima i predložila da dokaz o pridržavanju kolektivnog ugo-

Javna nabava mora postati alat za zaštitu domaće operative

vora postane obavezan element u postupcima javne nabave.

Darko Jambrečković iz Izvršnog odbora HUP-Udruge poslodavaca u graditeljstvu rekao je da oni ne traže zaštitu ni subvencije kao što je to slučaj s tvrtkama koje dolaze iz trećih zemalja kao što su Kina i Turska, a sve su prisutnije na hrvatskome tržištu. Traže isključivo fer tržišno natjecanje i osiguranje da se svi koji rade u Hrvatskoj i sudjeluju u javnim nabavama drže zakona i standar-

da. Nepoštena konkurencija u ovoj fazi razvoja sektora ima pogubne posljedice po cijeli sektor koje će biti dugoročne. S obzirom na brojne manjkavosti u regulativi, ali i u praksi, koje koristi nepoštena konkurencija, važno je uskladiti *Zakon o javnoj nabavi* i standardizirati praksu javnih naručitelja na svim razinama, što su uostalom napravile ili rade druge EU-ove članice koje imaju problema s nepoštenom konkurencijom. Primjer presude protiv turske tvrt-

ke koji je postao dio EU-ove regulative savršen je primjer koji se mora implementirati u domaću praksu.

Hrvoje Stojić, glavni ekonomist HUP-a, zaključio je da je građevinska industrija važna sastavnica svakoga gospodarstva koja može stvarati visoku dodanu vrijednost čitavome gospodarstvu, što ovisi o složenosti i veličini projekata na kojima je angažirana. Veliki građevinski sustavi ovise o velikim infrastrukturnim projektima, a veliki investicijski ciklus u infrastrukturu koji počinje u Hrvatskoj i regiji najbolja je prilika da se domaći građevinski sektor dodatno ojača i postane sposoban za jači izvozni iskorak. Stručnjaci okupljeni u HUP-Udruzi poslodavaca graditeljstva pozorno prate proces javnog nadmetanja na pet projekata (cestovni projekti kod Dubrovnika, Rijeke i Omiša te projekt željezničke pruge Hrvatski Leskovac – Karlovac) ukupne vrijednosti veće od 1,1 milijardu eura, koji su vrlo važni za osiguranje izgradnje domaće operative i referenci, pa apeliraju na javne naručitelje da iskoriste sve postojeće mehanizme osiguranja fer tržišnog natjecanja te da spriječe nepoštenu konkurenciju.

Izvor: HUP

Fotografije: PIXELL, CROPIX